א) במקהלות ברכו אלהים ה׳ ממקור ישראל (והא לא חזו אמר רבי תנחום כרס נעשה להן כאספקלריא המאירה וראו): בו ביום דרש רבי יהושע בן הורקנוס שלא עבד איוב כו׳: וליחזי האי לא אי בלמ״ד אל״ף כתיב לא הוא אי בלמ״ד וי״ו כתיב לו הוא ב)וכל היכא דכתיב בלמ״ד אל״ף לא הוא ג)אלא מעתה ב)בכל צרתם לא צר דכתיב בלמ״ד אל״ף הכי נמי דלא הוא וכ״ת ה״נ והכתיב ומלאך פניו הושיעם אלא ד)(לאו) משמע הכי ומשמע הכי תניא רבי מאיר אומר נאמר ירא אלהים באיוב ונאמר ירא אלהים באברהם מה ירא אלהים האמור באברהם מאהבה אף ירא אלהים האמור באיוב מאהבה ואברהם גופיה מנלן דכתיב 3זרע אברהם אוהבי מאי איכא בין עושה מאהבה לעושה מיראה איכא הא דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר א)גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה שזה תלוי לאלף דור וזה תלוי לאלפים דור הכא כתיב 4לאלפים לאהבי ולשומרי מצותי והתם כתיב 5ולשומרי מצותיו לאלף דור התם נמי כתיב לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור האי לדסמיך ליה והאי לדסמיך ליה הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרבא חד אמר ליה אקריון בחלמאי 6מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וחד אמר ליה אקריון בחלמאי 7וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ויעלצו בך אוהבי שמך אמר להו תרוייכו רבנן צדיקי גמורי אתון מר מאהבה ומר מיראה:

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח יוציא ויתן כתובה דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר ב)עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה אמר ה)עד אחד אני ראיתיה שנטמאת לא היתה שותה ולא עוד אלא ג)אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין אף לפוסלה מכתובתה ד)חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה הרי אלו נאמנות ולא לפוסלה מכתובתה אלא שלא תשתה ו)שהיה בדין ומה אם עדות ראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינה מתקיימת בפחות משנים עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים תלמוד לומר 8ועד אין בה ז)כל עדות שיש בה קל וחומר לעדות הראשונה מעתה ומה אם

עדות

במקהלות. כשנקהלו על הים: **ממקור.** אף אותם שבמעים: **וליחזי האי לא כו׳.** ואמאי אמר הדבר עדיין שקול: **ה״ג דלא הוא.** וה״ק קרא אינו חושש לצרתם ולא צר בה: **כאברהם.** כי ירא אלהים אתה (בראשית כב): **תלוי.** זכותו לדורותיו להגין עליהם עד אלפים דור: **לאלפים לאוהבי.** סמך אוהביו לאלפים ואידך קרא סמך לאלף דור אל שומרי מצותיו דהיינו מיראה ואין אלו דומין (א) לפרוש מאהבה לפרוש מיראה (לעיל דף כב:) דהנהו מאהבת שכר ומיראת פורענות הקללות והעונשין (ב) והכא מאהבת המקום ומיראתו שמוראו גדול ומוטל על הבריות: **וישמחו כל חוסי בך וגו׳.** סיפיה דקרא ויעלצו בך אוהבי שמך:

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא לה ונסתרה. אם לאחר שקינא לה נסתרה: **אפי׳ שמע מעוף הפורח.** שנסתרה יוציא ויתן כתובה. ורבי אליעזר לטעמיה דאמר בפ״ק (לעיל דף ב:) סתירה לא בעיא עדות ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנין דהיינו נמי כעוף הפורח דאיתקש לטומאה דכולהו מהימני בה הילכך נאסרה עליו ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: **רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה.** כלומר משום סתירה שאין בה ב׳ עדים אינה נאסרת עליו. ור׳ יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים ח) מיהו כשישאו ויתנו מוזרות בלבנה בפריצותה מכוער הדבר ותצא דהא אפילו מיא תו לא בדקי לה כדתניא בפ״ק (לעיל דף ו:) וטהורה היא ולא שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה: **אני ראיתיה שנטמאת.** באותה סתירה שהיא על פי שנים עדים לרבי יהושע ולרבי אליעזר ע״פ עוף הפורח: **לא היתה שותה.** דעד אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלים לדבר. ומקראי ילפינן לה לקמן במתני׳: **הרי אלו נאמנים אף לפוסלה מכתובתה.** שלא תשתה ולא תטול כתובתה: **חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה.** אשת אחי בעלה אף היא כצרתה ושונאתה שדואגת הימנה שסופה להיות צרתה אם ימות בעלה בלא בנים תתייבם לבעלה ובת בעלה מאשה אחרת אלו חמש נשים שונאות אותה. וביבמות (דף קיח:) מפרש טעמא אמאי סנו לה ואין נאמנות לה לשום עדות שהיא לרעתה: **הרי אלו נאמנות.** לה לעדות זו שהתורה האמינה כל עדות שיש בה ומיהו לא לפוסלה מכתובתה הואיל ושונאות אותה אלא שלא תשתה: **שהיה בדין.** שלא יהא נאמן בה עד אחד אם לא מגזירת הכתוב: **הראשונה.** סתירה שאין אוסרתה איסור עולם אלא עד שתשתה: **אינה מתקיימת בפחות משנים.** כדבעינן למימר מגזרה שוה ורבי יהושע היא: **עדות האחרונה.** טומאה: **כל עדות שיש בה.** נאמן בה. ובגמרא [ע״ב] ילפינן לה דהכי קאמר תרי לית בה אלא אחד וקאמר והיא לא נתפשה למיסרה אלמא מהימן:

שאוסרתה

ואידך דהיינו רבי יוסי הגלילי ממקור ישראל נפקא אלמא דלר׳ יוסי הגלילי נמי עוברים אומרים שירה ובפ״ק דכתובות (דף ז:) דריש לה דברכת חתנים בעשרה מדהוי מצי למיכתב מבטן ישראל וכתיב ממקור על עיסקי מקור בתוספתא מסיים הכי ואותן המלאכים שאמרו מה אנוש כי תזכרנו אמר להן הקב״ה באו וראו את השירה כיון שראו את ישראל פתחו אף הן ואמרו שירה שנאמר ה׳ אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו׳ ור״ש בן ט)אלעזר אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לענין עקידה: **גדול העושה מאהבה.** בירושלמי (ברכות פ״ט) ר״ע הוה מתדין קמיה טורנוסרופוס הרשע אתת עונתא דקרית שמע שרי קרי וגחך א״ל סבא סבא או חרש אתה או מבעט ביסורין את א״ל תיפח רוחיה דההוא רשיעא לא חרש אנא ולא מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי הייתי קורא הפסוק הזה ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך רחמתיה בכל לבי רחמתיה בכל נפשי רחמתיה בכל ממוני לא הות (ג) בדיק ליה וכיון דמטי ליה בכל נפשיה ואתיא ענתיה דקרית שמע ולא איפליג עליה בגין כן אנא קרי וגחיך:

הדרן עלך כשם שהמים

מי שקינא לה. פרק זה היה הגון שיהא שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא דאלו אסורות לאכול בתרומה ואח״כ היה לו לשנות כיצד עושה לה וכל הסדר אבל תימה דלאחר ששנה שבדקוה המים הוא חוזר לקינוי: ה״ג בסדר המשנה משקינא לה אפילו שמע מעוף הפורח והכי מסתברא ונראה דה״פ מאחר שקינא לה אפילו קודם סתירה שמע פריצותא שהרי עכשיו קנא רגלים לדבר מכוער הדבר ומוציאה בכתובתה מאחר שלא נסתרה ולא נאסרה עליו ובענין זה מצוה לגרשה דאפילו לב״ה י)[דלאמר אפילו אם] הקדיחה תבשילו היינו רשות מיהו מצוה ליכא אלא בכה״ג ואם מקיימה דומה לאדם שנפל זבוב לתוך תמחוי שמוצצו ואוכלו ולבית שמאי חובה הואיל וקינא לה רגלים לדבר מיהו כתובתה גובה הואיל ולא נסתרה והשתא אתי שפיר דרבי יהושע אבל לפירוש רבינו שלמה דפירש משקינא לה אפי׳ שמע מעוף הפורח שנסתרה דעוף פורח היינו עבד ושפחה שנאמנין בעידי סתירה ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובתה וכי היה רבי יהושע מחייב כתובה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה והלא אין המים בודקין אותה כדאמרינן בפרק קמא (לעיל דף ו:) ומאחר שהיא גרמה שתיאסר עליו ואין יכולה לשתות הויא כארוסה ושומרת יבם שלא שותות ולא נוטלות כתובה מיהו מצי למימר הא דאמרינן אין המים בודקין אותה לאחר שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה דוקא לאחר קינוי ועידי סתירה לרבי יהושע אבל כאן אין עידי סתירה אלא שמוזרות בלבנה נושאות ונותנות בפריצותה:

כאן

עין משפט נר מצוה

כד א מיי׳ פ״י מהל׳ תשובה הלכה ב ג:

א ב מיי׳ פ״א מהל׳ סוטה הלכה ח סמג עשין נו טוש״ע אה״ע סימן קעח סעיף יח:

ב ג מיי׳ שם הלכה [יד] טו טוש״ע שם סעיף יד:

ג ד מיי׳ שם הל׳ טו וטוש״ע שם סעיף טו:

◆

תוספות שאנץ

ועד יונק ודרך המקרא לומר בן כולל הכל מן החשוב עד הגרוע כמו משור ועד שה. לי״ה: אלא מעתה בכל צרתם (לו) [לא] צר ה״נ. תימה אמאי לא בעי ה״נ מכמה פסוקים כמו אשר (לו) [לא] כרעים כדדרשי׳ אע״פ שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן וכן אשר (לו) [לא] חומה אע״פ שאין לו עכשיו. וי״ל דלא בעי משום דפשיטא ליה דלא בעי׳ למימר אשר (לו) [לא] כרעים ממש שהרי ארבה וסלעם וחרגול ידועים הם בסימניהן וא״כ פשיטא ליה שלא היו כשרים וכן אשר (לו) [לא] חומה פשיטא ליה דאינו ר״ל לא ממש דהא בעיר שיש לו חומה משתעי קרא ולהכי משתעי הכי אבל בכל צרתם (לו) [לא] צר אינו פשוט לו כל כך כמו שהבאתי שיש לתלות ולפרש כמו ולא היתה צרתם צרה כי אם להם. פרעה לקה ואבד. סיסרא לקה ואבד. סנחריב לקה ואבד. וכן נבוכדנצר לקה ואחר כן יאבדו כל אויביך ה׳ במהרה בימינו אמן:

סליק פירקא

מי שקינא לאשתו ונסתרה ר׳ אליעזר אומר אפי׳ שמע מעוף הפורח כו׳. פ״ה אפי׳ עד אחד היינו כמו עוף הפורח ואפי׳ עבד ואפי׳ שפחה נאמנין ונאסרה עליו. ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה ור״א לטעמי׳ (דאמר דלא בעי עדות) דאמר לעיל בפ״ק דמשקה לה על פי עד אחד [דסתירה לא בעי עדות]. ור׳ יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. פי׳ נשים הטוות בלבנה (והוי) פריצותה ומכוער הדבר ותצא דאפי׳ מיא תו לא בדקי לה כלומר דסבירא ליה דבעי ב׳ עדים. וק׳ חדא דהא אמרינן יוציא ויתן כתובה. א) וי״ל אם [אינו] רוצה להשקותה דהוה ליה למתני ישקנה כיון דסבי׳ ליה דמשקה על פי עד אחד. ועוד ק׳ מאי דאמר דעוף הפורח ר״ל עד אחד דאטו מי סניא ליה למתני׳ אפי׳ שמע מעד אחד כדקתני בסמוך בתר הכי. לכך פרשב״ם אפי׳ שמע מעוף הפורח ר״ל על ידי קול בעלמא שמע שנסתרה יוציא ויתן כתובה דנהי דלא משקה על ידי קול מ״מ רבנן אסרוה לו וצריך שיוציא ויתן כתובה דהרי נמצא רגלים לדבר שהרי קינא לה (ונסתרה מקודם לכן. ויוציא ויתן כתובה) הואיל והחמיר בה הכתוב לאוסרה בעד אחד או על פי עצמו. (וה״נ לר׳) [אבל ר׳] יהושע דסבירא ליה דמשקה על פי שנים הואיל והקל בה הכתוב שלא אסרה בעד אחד אלא על פי שנים אף חכמים לא חייבוהו להוציא וליתן כתובה עד שישאו ויתנו בה מוזרות בלבנה. ולא דמי להני דאמרינן לעיל מתו בעליהן עד שלא שתו דאמרי׳ מתוך שלא שתו לא נוטלות כתובה והכא אמרי׳ דיוציא ויתן כתובה דשאני התם לפי שראויות היו לשתות קודם שמתו וכשמתו בעליהן דין הוא דכיון דנדחות מלשתות שאין להם כתובה אבל הכא דוצאת האשה [לא הייתה] ראויה מעולם [לשתות] אין לה להפסיד כתובה בחנם. ור״ת ז״ל פי׳ אפי׳ שמע מעוף הפורח שנטמאת יוציא ויתן כתובה כיון שיש לה קול על טומאה. ר׳ יהושע אומר עד שישאו ויתנו. אך קשה דהוה ליה למתני בפי׳ שמע מעוף הפורח שנטמאת כמו דאמר בסמוך עד אחד אומר אני ראיתיה שנטמאת וע״ק דאמר בירוש׳ בסוף פירקין בעי ר׳ יוסי שמע מעוף הפורח באויר שאמר אני ראיתיה שנטמאת על זה בא להעיד אם להשקותה כבר נדחית שלא לשתות אלא בא כדי להפסידה כתובתה הרי אין מפסידין ממון על פי עד אחד וא״כ מאי קא מיבעיא ליה התם בזה הא מתני׳ מיירי

מסורת הש״ס

א) [כל זה ליתא בילקוט ובע״י], ב) [עמ״ש תוס׳ בחולין סה. ד״ה אע״פ כו׳ מוכח דגירסתם הכא כך הוא דפריך וכל היכא דכתיב לא באל״ף ממש הוא והא כתיב בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם הכי נמי דלא הוא וכ״ת ה״נ והכתיב עמו אנכי בצרה תהלים צ״א], ג) [ע׳ נדרים לב.], ד) [בע״י ליתא], ה) לעיל ב., ו) שם ג: , ז) [שבועות לב.], ח) [לעיל ב.], ט) [צ״ל מנסיא], י) רש״ל,

◆

תורה אור השלם

1. בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל: תהלים סח כז
2. בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גְאָלָם וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם: ישעיהו סג ט
3. וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בְּחַרְתִּיךָ זֶרַע אַבְרָהָם אֹהֲבִי: ישעיהו מא ח
4. וְעֹשֶׂה חֶסֶד לַאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי: שמות כ ה
5. וְיָדַעְתָּ כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֹהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דּוֹר: דברים ז ט
6. מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִּירֵאֶיךָ פָּעַלְתָּ לַחֹסִים בָּךְ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם: תהלים לא כ
7. וְיִשְׂמְחוּ כָל חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנֵּנוּ וְתָסֵךְ עָלֵימוֹ וְיַעְלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: תהלים ה יב
8. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זֶרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: במדבר ה יג

◆

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה לאלפים וכו׳ לפרוש מאהבה. נ״ב ע״ל בדף כב ע״ב: (ב) באד״ה וכעונשים והנך מאהבת: (ג) תוספות ד״ה גדול וכו׳ לא הות בדיק לי וכיון דמטית לי בכל נפשי ואתית ענתיה:

◆

מוסף רש״י

האי לדסמיך ליה והאי לדסמיך ליה. כאן שהוא סמוך אצל לשומרי מצותיו הוא אומר לאלף, ולהלן שהוא סמוך אצל לאוהביו הוא אומר לאלפים, לאוהביו אלו העושין מאהבה, ולשומרי מצותיו אלו העושין מיראה (דברים ז ט).

הדרן עלך כשם שהמים

שהיה בדין. שלא להאמינו אי לאו דכתיב קרא (לעיל ג:). **ומה אם עדות ראשונה.** סתירה, **שאין אוסרתה איסור עולם.** שאם תשתה ותמצא טהורה מותרת לבעלה ולתרומה, **אינה מתקיימת בפחות משנים.** כדבעינן למגמר דבר דבר ממממון (שם). **עדות אחרונה.** טומאה שהיא אחר הסתירה (שם). **כל עדות שיש בה.** נאמן, כדדרשינן לעיל ועד אין בה תרי אלא חד וקא אמר אסורה, ולטומאה קאי דהא מיטה סליק והיא נטמאה ועד אין בה (שם). **קל וחומר לעדות הראשונה.** שתתקיים בעד אחד (שם).

א) נראה דצ״ל והוה ליה למתני ישקנה וכו׳ עד אחד [ומיהו י״ל דר״ל אם אינו רוצה להשקותה]. ועוד קשה וכו׳.